

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่

ดร.วิภาดา พินลา
ดร.วิภาพรรณ พินลา

การเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา

Active Learning in Social Studies

การเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา

Active Learning in Social Studies

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่

ดร.วิภาดา พินลา

ดร.วิภาพรรณ พินลา

สาขาการสอนศิลปศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2565

วิภาดา พินลา.

การเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา = Active learning in social studies/

วิภาดา พินลา, วิภาพรรณ พินลา.

1. การเรียนแบบมีส่วนร่วม. 2. สังคมศาสตร์--การศึกษาและการสอน.

LB1027.23

ISBN 978-616-314-920-6

ISBN (ebook) 978-616-314-940-0

ลิขสิทธิ์ของ **ดร.วิภาดา พินลา, ดร.วิภาพรรณ พินลา**

สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 เดือนกันยายน 2565

จำนวน 100 เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (ebook) พฤศจิกายน 2565

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่าพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโคมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12121

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://www.thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพปก: <https://www.pngegg.com/th/png-wjzex>

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนธันวาคม 2562 จำนวน 200 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 เดือนกันยายน 2565 จำนวน 100 เล่ม

ราคาเล่มละ 350.- บาท

สารบัญ

สารบัญภาพ.....	(7)
สารบัญตาราง.....	(8)
คำนำ (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2).....	(9)
คำนำ (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1).....	(10)
บทที่ 1 ความรู้ทั่วไปของการเรียนรู้เชิงรุก.....	1
ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก.....	1
ปรัชญา ทฤษฎี และแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก.....	3
บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	6
ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	12
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	16
บรรณานุกรม.....	34
บทที่ 2 การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์.....	37
ความหมายของการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์.....	37
ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์.....	46
ข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์.....	47
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์.....	49
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์.....	53
บรรณานุกรม.....	73
บทที่ 3 การจัดการเรียนรู้แบบการแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	75
ความหมายของการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	75
ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	81
ข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	83
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	84
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	89
บรรณานุกรม.....	112

บทที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	114
ความหมายของการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	114
ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	120
ข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	121
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	122
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	128
บรรณานุกรม	153
บทที่ 5 การจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์	156
ความหมายของการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์	156
ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์	159
ข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์	164
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์	165
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์	170
บรรณานุกรม	189
บทที่ 6 การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานด้วยการนำตนเอง	192
ความหมายของการเรียนรู้แบบโครงงานด้วยการนำตนเอง	192
ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบโครงงานด้วยการนำตนเอง	195
ข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบโครงงานด้วยการนำตนเอง	201
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานด้วยการนำตนเอง	202
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานด้วยการนำตนเอง	206
บรรณานุกรม	234
บทที่ 7 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคผังกราฟิก	236
ความหมายของผังกราฟิก	236
แผนผังกราฟิกโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการนำเสนอข้อมูลในรายวิชาสังคมศึกษา	238
รูปแบบผังกราฟิกเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญา	241
ขั้นตอนการสร้างผังมโนทัศน์หรือผังกราฟิก	250
การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาแบบผังกราฟิก	253
บรรณานุกรม	268
ดรชณี	270
ประวัติผู้รวบรวมและเขียน	275

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	หลักการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาพัฒนาการ.....	4
ภาพที่ 2	การนำทฤษฎีสมรรถนียมสร้างความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้.....	5
ภาพที่ 3	องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	6
ภาพที่ 4	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ภายในเวลา 50 นาที.....	13
ภาพที่ 5	กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์.....	52
ภาพที่ 6	กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบการแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	87
ภาพที่ 7	กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์.....	127
ภาพที่ 8	กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์.....	168
ภาพที่ 9	กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานด้วยการนำตนเอง.....	205

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก.....	2
ตารางที่ 2	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	9
ตารางที่ 3	การเปรียบเทียบลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	11
ตารางที่ 4	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	15
ตารางที่ 5	การจัดกระบวนการกลุ่ม.....	17
ตารางที่ 6	การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์และความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.....	39
ตารางที่ 7	รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือแบบต่าง ๆ ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ในวิชาสังคมศึกษา.....	40
ตารางที่ 8	การจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออกและความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.....	77
ตารางที่ 9	ประเภทของการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปสู่การกล้าแสดงออก.....	78
ตารางที่ 10	การจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.....	116
ตารางที่ 11	ประเภทของกรณีศึกษาหรือกรณีตัวอย่างเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์.....	117
ตารางที่ 12	การจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.....	158
ตารางที่ 13	บทบาทครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์.....	160
ตารางที่ 14	การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานด้วยการนำตนเองและความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.....	194
ตารางที่ 15	ประเภทของโครงงานด้วยการนำตนเอง.....	196
ตารางที่ 16	แผนผังกราฟิกโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการนำเสนอข้อมูล.....	238
ตารางที่ 17	ขั้นตอนการสร้างผังมโนทัศน์กับการพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน.....	252
ตารางที่ 18	ตัวอย่างแนวทางในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบผังกราฟิก.....	254
ตารางที่ 19	ขั้นตอนกระบวนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบผังกราฟิกสาระประวัติศาสตร์.....	257
ตารางที่ 20	บทบาทครูผู้สอนและบทบาทผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบผังกราฟิก.....	259

คำนำ

(ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2)

หนังสือการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา ตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุงเล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ครูสังคมศึกษา นิสิต นักศึกษา และผู้ที่มีความสนใจใช้เป็นเครื่องมือช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน โดยได้จัดทำรายละเอียดแสดงถึงการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก ตลอดจนเทคนิคผังกราฟิก เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายและนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาให้บรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่ตั้งไว้

ผู้เขียนและคณะหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษาจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

สิงหาคม 2565

คำนำ

(ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1)

การเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ จากการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ทำให้เกิดการพัฒนาเป็นความคิดขั้นสูง และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง ครูผู้สอนสังคมศึกษาจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หนังสือ*การเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา* เป็นแนวทางสำคัญยิ่งที่อธิบายครอบคลุมถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมถึงตัวอย่างการออกแบบกิจกรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยปรับเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้ถ่ายทอด เป็นผู้ชี้แนะวิธีการแสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ทักษะต่าง ๆ ทั้งในและนอกชั้นเรียนด้วยตนเองตลอดชีวิต

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงมีจากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขอมอบเป็นกตัญญูทเวทีแด่บิดามารดา และบูรพาจารย์ที่เคยอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ แง่คิด ประสบการณ์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านจนหนังสือสำเร็จลุล่วงด้วยดี และผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครูสังคมศึกษา นิสิต นักศึกษา และผู้ที่มีความสนใจไม่มากนักน้อย หากข้อมูลผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยมา ณ ที่นี้

กุมภาพันธ์ 2562

ความรู้ทั่วไปของการเรียนรู้เชิงรุก

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศมากมาย ทำให้มนุษย์เกิดการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ระบบการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ ลงมือปฏิบัติ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และใช้กระบวนการคิดขั้นสูงจนผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทาย และให้โอกาสผู้เรียนได้รับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

1. ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ กระบวนการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ไม่เพียงแต่ฟังเท่านั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องอ่าน เขียน ถามคำถาม อภิปรายร่วมกัน และลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยผู้เรียนถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ อย่างไรก็ตาม การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สำเร็จรูปที่นิยมใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไปในปัจจุบัน อาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร เพราะบริบทในห้องเรียนแต่ละห้องมีความแตกต่างกัน ครูผู้สอนควรใช้หลักการของการเรียนรู้เชิงรุก ใน

การพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้เรียน ทั้งวิธีการจัดการเรียนรู้ อุปกรณ์การจัดการเรียนรู้ การออกแบบรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เหมาะกับเนื้อหาผู้เรียนและชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น เป็นนักคิดที่ไม่หยุดนิ่ง และสามารถจดจำเนื้อหาได้นาน รวมถึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้บริบทต่างๆ ในบรรยากาศ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (นันทสิทธิ์ ธาดาวิทย์, 2559: 18) ซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุกไว้มากมาย ดังตารางที่ 1 มีดังนี้

ตารางที่ 1 ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก

นักวิชาการ	ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
จรรยา ดาสา (2552: 72-76)	เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทั้งเชิงทักษะ ต่างๆ เพื่อพัฒนาเชาวน์ปัญญาเพื่อแทนครู ผู้สอนบอกเล่า อาจเกิดขึ้นได้ทั้งเป็นรายบุคคล เป็นรายคู่ เป็นรายกลุ่ม หรืออาจทั้งชั้นเรียนก็ได้	การทดลอง การสำรวจ การปฏิบัติ การตรวจสอบ การคิดแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ วิวิจารณ์ หรือตัดสินใจเรื่องต่างๆ
สถาพร พงษ์พิบูล (2555: 5)	เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยร่วมมือกัน ครูผู้สอนลดบทบาท ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และอย่างหลากหลาย	การพูด การเขียน การอภิปรายกับเพื่อนๆ การร่วมสืบค้นหาคำตอบ และสรุปความคิดรวบยอดร่วมกัน
สุรไกร นันทบุรณย์ (2560: 59)	เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้เดิม และความรู้ใหม่ จากการได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง	การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมาย และนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
รุ่งภรณ์ กล้ายประยงค์ (2563: 106)	เน้นให้ผู้เรียนเป็นตัวละครหลักในการแสวงหา และสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์ การปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนว Constructivism	การจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน
Özkan Akman (2016: 1553)	เป็นกลยุทธ์การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำสิ่งต่างๆ และเกิดความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนกำลังทำ	ผู้เรียนไม่เพียงแต่ต้องฟังมากขึ้น แต่ต้องอ่าน เขียน ปรัชญาหรือ และการได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

ตารางที่ 1 ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก (ต่อ)

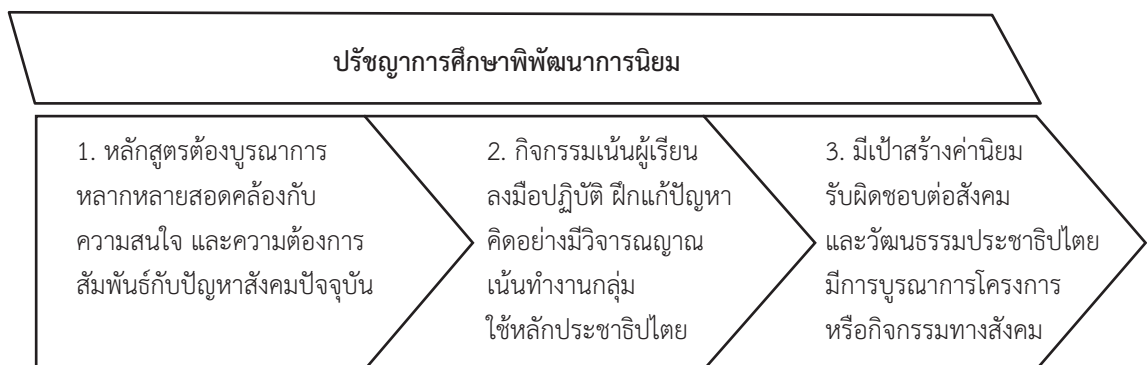
นักวิชาการ	ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
İrem Namli Altıntaş and Hüseyin Karaaslan (2019: 320)	เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย รวมถึงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	ผู้เรียนได้มีโอกาสในการฟัง พูด อ่าน เขียน และสะท้อนความคิดเห็น เพื่อแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ในการเรียน
Meina Zhu and Merve Basdogan (2021: 16)	เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียน เกิดการตื่นตัวต่อการเรียนรู้	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ลงมือกระทำ มากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้เพียง อย่างเดียว
Mary Odum, Karen S. Meaney and Duane V. Knudson (2021: 30)	เป็นแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานมา จากทฤษฎี การสร้างความรู้หรือทฤษฎี สรรคนิยม (Constructivism) ที่ช่วยส่งเสริม ให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ และเชื่อมโยง องค์ความรู้ทั้งเก่าและใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหา และเกิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญใน กระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนได้มีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ การรวบรวมข้อมูล และสรุปความเห็น

จากตารางที่ 1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่าง กระตือรือร้น ทำให้เกิดการพัฒนาเป็นความคิดขั้นสูง ซึ่งผู้เรียนได้มีบทบาทในการแสวงหาความรู้ ได้มี ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูผู้สอน จนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายที่สามารถ เชื่อมโยงความรู้ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปรัชญา ทฤษฎี และแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผ่าน การปฏิบัติ หรือที่ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเข้าใจและการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวต่อการเรียนรู้ และสร้างความกระตือรือร้นด้านความรู้คิด อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ เชิงรุกเป็นแนวการจัดการเรียนรู้ที่สนับสนุนด้วยปรัชญา ทฤษฎี และแนวคิดการเรียนรู้ดังนี้

1. **ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)** ลักษณะหลักสูตรเป็น Child centered curriculum หมายถึง หลักสูตรที่คำนึงถึงความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน เป็นสำคัญ มองว่าหลักสูตรที่ดีต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเจริญด้านปัญญา และการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม อีกทั้งต้องคำนึงถึงประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ (Experience centered curriculum) เนื้อหาวิชาที่กลุ่มพัฒนาการนิยมสนใจเป็นพิเศษ คือหมวดวิชาที่ให้ประโยชน์กับชีวิตของผู้เรียนโดยตรง นั่นคือหมวดวิชาสังคมศึกษา แต่ที่สำคัญที่สุดของกลุ่มพัฒนาการนิยมมิใช่เนื้อหาวิชาต่าง ๆ แต่เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้หรือกระบวนการหาความรู้ โดยยึดหลักให้ผู้เรียนรู้โดยการปฏิบัติ (Learning by doing) ซึ่งจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เชื่อว่าเป็นวิธีที่ให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน และการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ ทำให้ผู้เรียนสนุกสนาน ตื่นเต้นเร้าใจ ดังนั้นหลักสูตรควรนำผู้เรียนไปสู่ความสนใจใหม่ ๆ และปัญหาใหม่ เน้นการดำรงชีวิตในสังคมและเน้นการทำกิจกรรม (เรingers ล้อมลาย และสุภรต์พิชา ปิยะธรรมวรกุล, 2563: 363) สอดคล้องกับแนวคิดของเจลิมลาท ทองอาจ (2553: 80-81) กล่าวว่า หลักการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมโดยทั่วไปมีดังนี้

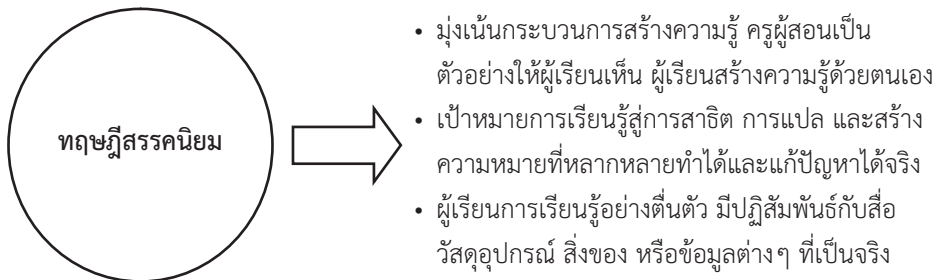

ภาพที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาพัฒนาการ

ที่มา: ปรับปรุงจากแนวคิดของเจลิมลาท ทองอาจ (2553: 80-81)

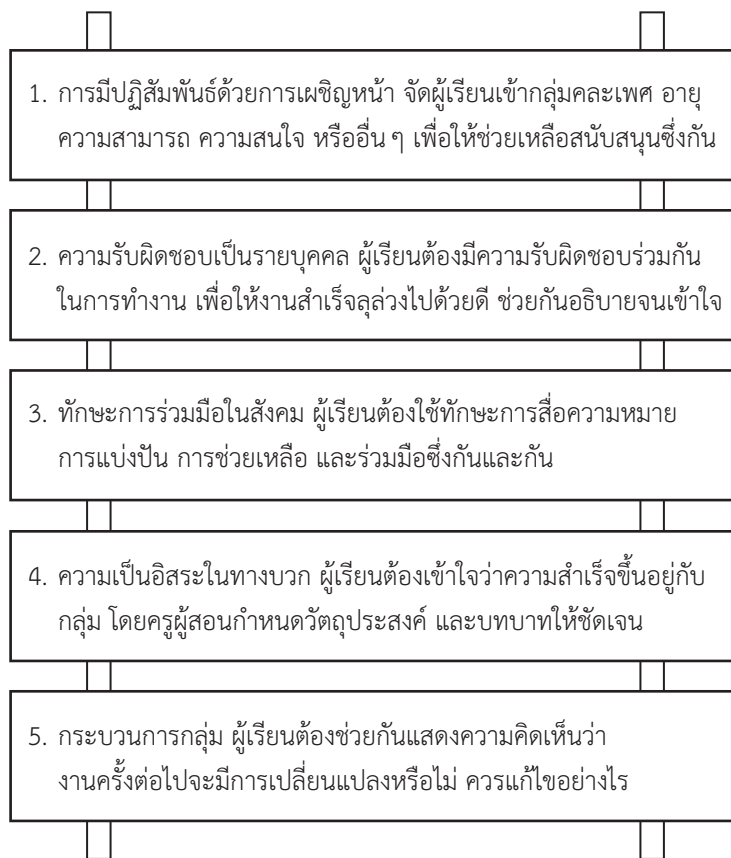
2. **ทฤษฎีสรคณิยม (Constructivism)** การสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างกระตือรือร้น หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เป็นทฤษฎีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของเพียเจต์ (Piaget) ซึ่งอธิบายพัฒนาการทางเขาวนัปัญหาของบุคคลไว้ว่า ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 2 ประการ คือ กระบวนการซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางเขาวนัปัญหา (Accommodation) ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสติปัญญาเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งเร้าเข้าไปในสมอง การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีการจัดกระบวนการทางสมองในการนำสิ่งเร้าไปเชื่อมโยงกับข้อมูลเดิมที่มีอยู่ในโครงสร้างทางสติปัญญาของตน ซึ่งบุคคลได้สั่งสอนมา

ตั้งแต่เกิด กระบวนการที่ความรู้ใหม่กับความรู้เดิมเชื่อมโยงกันได้อย่างลงตัว และมีความหมายกับบุคคลนั้น ทำให้บุคคลอยู่ในสภาวะสมดุล มีความเข้าใจของตนและคงอยู่อย่างมีความหมายกับตน เนื่องจากตนเป็นผู้คิด ผู้สร้างความหมายของสิ่งนั้นด้วยตนเองที่อาจเรียกได้อีกนัยหนึ่งว่า การฝึกฝนสติปัญญา (สุพิชญ์ สีหะวงษ์, 2562: 139) อย่างไรก็ตาม การนำทฤษฎีการสร้างความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถทำได้ดังนี้ (ทิตินา แชมมณี, 2550: 94-96)

ภาพที่ 2 การนำทฤษฎีสรคณนยมสร้างความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้
ที่มา: ปรับปรุงจากแนวคิดของทิตินา แชมมณี (2550: 94-96)

3. แนวคิดการเรียนรู้แบบรวมพลัง (Collaborative Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนที่มีเป้าหมายการเรียนรู้ในการทำงานเดียวกัน โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ แบบละความสามารถ โดยทั่วไปมีจำนวน 4 คน สมาชิกแต่ละคนต่างทำหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมาย และร่วมรับผิดชอบงานของกลุ่ม เพื่อให้บรรลุผลการเรียนที่เป็นประโยชน์ ในการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังนี้ เน้นให้ผู้เรียนเก่งช่วยเหลือผู้เรียนอ่อน เพื่อไม่ทิ้งคนใดคนหนึ่งไว้ หรือช่วยให้ทุกคนบรรลุผลการเรียนรู้เหมือนกัน (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2560: 92) สอดคล้องกับแนวคิดของ Abdulbagi Babiker Ali Abulhassan และ Fatima Ibrahim Altayeb Hamid (2021: 101) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีองค์ประกอบที่สำคัญด้วยกัน 5 ประการ ถ้าขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง จะเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม และไม่ใช่ว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ที่มา: ปรับปรุงจากแนวคิดของ Abdulbagi Babiker, Ali Abulhassan and Fatima Ibrahim Altayeb Hamid (2021: 101)

จากปรัชญา ทฤษฎี และแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก สรุปได้ว่า ครูสังคมศึกษาต้องทำความเข้าใจ ในปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ทฤษฎีสรคณนิยม รวมทั้งแนวคิดการเรียนรู้แบบรวมพลัง โดยยึดหลักให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ และได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มด้วยตนเอง ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเก่ง สามารถจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่ไม่เข้าใจในเนื้อหาบทเรียน เพื่อช่วยกันเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยกัน มักมีคำอธิบายที่ดีกว่าครูผู้สอน อีกทั้งเป็นการฝึกทักษะทางสังคมให้สมาชิกทุกคน สามารถทำงานร่วมกันภายใต้ความแตกต่างกัน ซึ่งการอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการเรียนรู้ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุก มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งครูผู้สอนยุคใหม่ ต้องลดบทบาทในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนโดยตรงลง เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ อย่าง

หลากหลายมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Ronnie H. Shroff (2021: 201) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เชิงรุก เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือสร้างผลงาน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงลึก อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการศึกษาได้กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้หลายท่าน มีดังนี้

ปริญญช พรหมภาสิต (2558: 17-18) กล่าวไว้ว่า บทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเฝัรู้ (Active Learning) นั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ควรแสดงบทบาทการเป็นผู้เขียนบทผู้ออกแบบกิจกรรม ผู้แนะนำ (Coach) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยในระหว่างการจัดกิจกรรมนั้น ครูผู้สอนต้องเป็นผู้แสดงคนหนึ่ง กล่าวคือ เป็นทั้งผู้รับฟัง ผู้ร่วมเรียนรู้ ผู้ร่วมอภิปราย และต้องมีการกระตุ้นและหนุนเสริมพลังความคิดให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูผู้สอน และเพื่อนสมาชิกในชั้นเรียน นอกจากนี้ข้อคำนึงถึงการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า หรือในบางครั้งอาจต้องให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนรู้เอง ภายใต้การแนะนำของครูผู้สอน หรืออาจต้องใช้สื่อทาง Social Media ซึ่งครูผู้สอนต้องมีการตรวจสอบเครือข่าย หรือความพร้อมของอุปกรณ์ก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ในบางครั้งอาจต้องมีการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน หรือนอกสถานที่ หรือลงพื้นที่จริง หรือสถานการณ์จริง ครูผู้สอนจึงต้องมีการวางแผนร่วมกับหลักสูตรล่วงหน้า ซึ่งอาจต้องจัดทำโครงการในลักษณะของการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของเนาวนิตย์ สงคราม (2557: 39-40) กล่าวไว้ว่า บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกคือ ครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ทักษะการฟัง พูด อ่าน คิด และเขียนในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

Leow Min Hui (2021: 301) กล่าวไว้ว่า บทบาทของครูผู้สอนในการนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในชั้นเรียน มีดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการขยายทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงความสามารถประยุกต์เนื้อหาของผู้เรียน ดังนั้นต้องสื่อสารการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน
2. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ต้องมุ่งเน้นส่งเสริมความรับผิดชอบในการค้นคว้า และส่งเสริมการเรียนรู้นอกเวลาของผู้เรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
3. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบมากขึ้นด้วยตนเอง
4. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใช้เวลาสอนมากกว่าและเรียนรู้มนทัศน์ได้น้อยกว่า แต่ครูผู้สอนสามารถปรับแก้ได้ โดยสอนมนทัศน์ที่สำคัญและสื่อสารอย่างชัดเจน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจมนทัศน์และนำไปใช้กับการเรียนมนทัศน์ใหม่ด้วยตนเอง

5. วิธีการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้ อาจทำให้ผู้เรียนมีมีโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน ซึ่งเป็นผลจากการจัดการเรียนรู้ ในขณะที่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น เกิดความสนใจ สนุกสนาน และเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ สามารถถ่ายโอนความรู้ความเข้าใจได้

6. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก วิธีการหนึ่ง ๆ ไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ครูผู้สอนต้องเลือกกลวิธี และกิจกรรมที่เหมาะสม ศึกษาข้อมูล que ผู้เรียนบางคนปฏิเสธ ได้เถียง และปรับกลวิธี ซึ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับใช้กิจกรรมและแหล่งเรียนรู้มากมาย

Humberto Arruda (2021: 4) กล่าวไว้ว่า บทบาทของครูผู้สอนในการนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในชั้นเรียน มีดังนี้

1. ครูผู้สอนสร้างสรรค์กิจกรรมหลากหลาย เพื่อขยายประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อีกทั้งผู้เรียนมีพื้นฐานและความสนใจต่างกัน ครูผู้สอนควรพิจารณากิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ และการสนทนาสื่อสารให้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น

1.1 แบ่งกลุ่มย่อย ให้ตัดสินใจหรือตอบคำถามที่สำคัญเป็นช่วง ๆ

1.2 ค้นหาวิธี que ผู้เรียนเกิดการสนทนาตามสภาพจริงในชีวิตกับบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ดึงประสบการณ์ของผู้เรียนเข้ามาเชื่อมโยง เพื่อกระตุ้นความสนใจของกลุ่ม

1.3 ให้ผู้เรียนบันทึกการเรียนรู้ สร้างแฟ้มสะสมงาน บรรยายสิ่งที่เรียนรู้ ความคิด ความรู้สึกจากการเรียนของผู้เรียน

1.4 ค้นหาวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนสังเกต (โดยตรงและโดยอ้อม) ในวิชาที่เรียน

1.5 ค้นหาวิธีที่ให้ผู้เรียนลงมือกระทำทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. นำวิธีการปฏิสัมพันธ์มาก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ประสบการณ์ที่ได้รับจากการลงมือกระทำ จากการสังเกตกับการสนทนาสื่อสารกับตนเองและผู้อื่น อันเป็นการพัฒนาคุณค่าในตัวเอง สามารถนำมาใช้ให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มความหลากหลายและความสนใจของผู้เรียน โดยการจัดลำดับกิจกรรมให้เหมาะสมกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับกิจกรรม เช่น ให้ผู้เรียนสื่อสารกับตนเองโดยเขียนความคิดเห็นของตน ก่อนเข้ากลุ่มอภิปรายย่อย (สื่อสารกับผู้เรียน) กลุ่มอภิปรายควรได้ข้อคิดเห็นมากขึ้น การสังเกตปรากฏการณ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น และตามด้วยการลงมือกระทำ ระหว่างการลงมือกระทำ ผู้เรียนอาจรับสัมผัสได้ดีขึ้นว่าตนเองจำเป็นต้องทำอะไร สิ่งใดจำเป็นต้องเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนและคณะขอเสนอการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังตารางที่ 2 มีดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	ตัวอย่างแนวทางตัวอย่างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา เรื่องพลเมืองดีของสังคม กิจกรรมล้างมือเป็นประจำสู่ภัยโควิด
1. เน้นการบรรยายจากครูผู้สอน	1. เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม	ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน 1. ครูผู้สอนเปิดวิดีโอแนะนำวิธีการล้างมือ และให้ผู้เรียนร้องเพลงและเต้นเข้าจังหวะอย่างสนุกสนาน (เพลงล้างมือถูกวิธี 7 ขั้นตอน, เพลงล้างมือบ่อย ๆ) 2. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนอภิปรายในประเด็นในวิดีโอดังนี้ - ผู้เรียนรู้สึกอย่างไรกับวิดีโอที่ได้ดูไป - หากทุกคนไม่มีการล้างมือเพื่อป้องกันการติดเชื้อ COVID-19 สายพันธุ์ต่าง ๆ จะเกิดผลต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไรบ้าง - ความสำคัญและประโยชน์ของล้างมือเพื่อป้องกันการติดเชื้อ COVID-19 สายพันธุ์ต่าง ๆ คืออะไร 3. ครูผู้สอนอธิบายสาเหตุ การติดต่อ อาการ แนวทางการป้องกันการติดเชื้อไวรัส COVID-19 ขั้นสอน 1. ครูผู้สอนเตรียมขันหรือชามไว้น้ำสะอาดสองใบ ใบหนึ่งบรรจุน้ำเปล่าและผงฟริกไทย (ใช้แทนเชื้อไวรัส) อีกใบบรรจุน้ำสบู่ 2. ให้ผู้เรียนจุ่มนิ้วลงในน้ำผสมผงฟริกไทย ผงฟริกไทยจะติดนิ้วผู้เรียนขึ้นมา 3. ให้ผู้เรียนใช้อีกนิ้วหนึ่งจุ่มวน ๆ ในน้ำสบู่ก่อนจะจุ่มในน้ำผสมผงฟริกไทย 4. ครูผู้สอนกระตุ้นคำถามการคิดแก่ผู้เรียนดังนี้ - ผู้เรียนสังเกตเห็นอะไรบ้าง - คิดว่าสิ่งที่สังเกตเห็นน่าจะหมายถึงอะไร (ผงฟริกไทยขยับออกห่างจากน้ำสบู่) - ปกติผู้เรียนล้างมือวันละกี่ครั้ง ช่วงไหนบ้าง - เราจะดูแลตัวเองไม่ให้ติดเชื้อโรคได้อย่างไรบ้าง 5. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนวาดภาพขั้นตอนการล้างมือให้ถูกวิธีตลอดจนแนวทางการป้องกันการติดเชื้อ COVID-19/สรุปแผนผังกราฟิกที่ผู้เรียนสนใจนำเสนอหน้าชั้นเรียน 6. สุ่มผู้เรียนมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน และซักถามประเด็นที่สงสัยโดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เป็นหลัก
2. เน้นการแข่งขัน	2. เน้นการร่วมมือระหว่างผู้เรียน	
3. เป็นการสอนรวมทั้งชั้น	3. เน้นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	
4. ครูผู้สอนรับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียน	4. ผู้เรียนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง	
5. ครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะและจัดเนื้อหาเองทั้งหมด	5. ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะประสบการณ์และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้	
6. ครูผู้สอนเป็นผู้ใส่ความรู้ลงในสมองของผู้เรียน	6. ผู้เรียนเป็นเจ้าของความคิดและการทำงาน	
7. เน้นความรู้ในเนื้อหาวิชา	7. เน้นทักษะการวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา	
8. ครูผู้สอนเป็นผู้วางกฎระเบียบวินัย	8. ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง	
9. ครูผู้สอนเป็นผู้วางแผนหลักสูตรแต่เพียงผู้เดียว	9. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตร	
10. ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับความรู้ที่ครูผู้สอนถ่ายทอด	10. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	
11. จำกัดวิธีการเรียนรู้และกิจกรรม	11. เน้นการใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	ตัวอย่างแนวทางตัวอย่างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา เรื่องพลเมืองดีของสังคม กิจกรรมล้างมือเป็นประจำสู้ภัยโควิด
		ขั้นสรุป 1. ครูผู้สอนสรุปบทเรียนให้ผู้เรียนฟังว่า จากผลการทดลองพบว่า เมื่อเราจุ่มนิ้วที่มีน้ำสบู่ในน้ำเปล่าที่ผสมผงฟริกไทย ผงฟริกไทยจะติดตัวออกจากนิ้วที่มีน้ำสบู่ แสดงให้เห็นว่า หากผงฟริกไทยคือไวรัส และผิวของไวรัสคือไขมัน เมื่อไวรัสถูกสบู่ สบู่จะช่วยล้างไขมันกันไม่ให้ไวรัสเข้าสู่ร่างกายของเรา ดังนั้น การล้างมืออย่างถูกวิธี ถูกสบู่ให้ทั่วพื้นผิวที่เราไปสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ก็จะช่วยลดความเสี่ยงในการติดเชื้อโรคได้ (หากเป็นกิจกรรมสำหรับผู้เรียนในช่วงชั้นที่สูงขึ้น ครูสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า น้ำสบู่ทำลายไวรัสได้อย่างไร ไวรัสโคโรนามีเยื่อหุ้มเป็นไขมันจึงไวต่อการถูกทำลายด้วยน้ำสบู่ เมื่อไขมันถูกแยกตัวออกไป เยื่อหุ้มของไวรัสจึงถูกทำลาย ไวรัสจึงไม่สามารถอยู่ได้ เวลาล้างมือด้วยน้ำสบู่ ควรถูทุกซอกทุกมุม จะทำให้โมเลกุลสบู่ไปและสิ่งสกปรกออกจากมือ แล้วชะล้างสิ่งสกปรกและโมเลกุลสบู่ด้วยน้ำให้สะอาด) 2. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนจัดทำโครงการ โดยให้ผู้เรียนเลือกโครงการที่ตนสนใจจัดทำเป็นงานกลุ่ม 1 ชิ้นงาน มีดังนี้ - จัดทำวิดีโอรายการข่าวสั้น เรื่อง COVID-19 อัดเป็นวิดีโอความยาว 2-3 นาที - จัดทำโปสเตอร์ รมณรงค์เรื่องการป้องกัน COVID-19 จำนวน 1 แผ่น ด้วยกระดาษ หรือโปรแกรม Microsoft Word หรือโปรแกรมที่ตนถนัด - จัดทำนิทาน เรื่องเล่า เรื่อง รู้รับ รู้รอด ปลอดภัยจาก COVID-19 จำนวน 1 เรื่อง ด้วยอุปกรณ์ใกล้ตัวหรือโปรแกรมที่ตนถนัด - สร้างเกมให้ความรู้เรื่อง COVID-19 จำนวน 1 เกม ด้วยอุปกรณ์ใกล้ตัวหรือโปรแกรมที่ตนถนัด - สร้างสิ่งประดิษฐ์ช่วยป้องกันการติดเชื้อ COVID-19 ด้วยอุปกรณ์ใกล้ตัว

ที่มา: Sheffield Hallam University (2000: 7)